

تأثیر اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان شهرستان زنجان؛ یک تحلیل کیفی

منیژه کرمی^۱، حسین آگهی^۲، لاله صالحی^۳

- ۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
 ۲- دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
 ۳- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۲۶ اردیبهشت ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش: ۱۴ آبان ۱۳۹۸

کیفیت زندگی در ارتباط تنگاتنگی با مباحث اقتصادی بوده و این موضوع در مناطق کم برخوردار مانند مناطق روستایی اهمیت بیشتری دارد. از این رو، هدف کلی پژوهش حاضر بررسی تأثیر اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان شهرستان زنجان بود. نمونه آماری پژوهش شامل ۲۹ تن از دریافت کنندگان اعتبارات بانک کشاورزی بودند که به روش ارجاع زنجیره‌ای تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب شدند. پژوهش حاضر از نظر روش از نوع پژوهش‌های کیفی است و برای تحلیل محتوای مصاحبه‌ها از روش ترکیبی تحلیل روایت و اسنادی استفاده شده است. ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل تماتیک با استفاده از شبکه مضامین و تحلیل مقایسه‌ای بود. روایی درونی ابزار پژوهش از راه اعتباریابی توسط اعضا و فرایند مثلث‌سازی؛ و روایی خارجی از راه تکنیک حداکثر تنوع در انتخاب نمونه‌ها تأیید شد. یافته‌ها نشان داد که تأثیر اعتبارات بر کیفیت زندگی بر پایه میزان و نوع اعتبارات با هم متفاوت است. دریافت اعتبارات خرد جاری در کوتاهمدت به بهبود کیفیت تولید و کیفیت سلامت و امنیت کمک کرده؛ در حالی که در بلندمدت، به دلیل انحراف در کارکرد موجب محرومیت نسبی افراد شده و کیفیت زندگی آنان کاهش یافته است. دریافت اعتبارات خرد سرمایه‌ای به دلیل ایجاد اشتغال و درآمد پایدار زمینه‌ساز دسترسی به امکانات و شرایط لازم جهت بهبود کیفیت زندگی در کوتاهمدت شده است. این اعتبارات در طول زمان به بهبود کیفیت زندگی افراد روستایی و رضایتمندی آن‌ها از زندگی کمک کرده است. دریافت اعتبارات کلان سرمایه‌ای نیز بهبود کیفیت اشتغال و درآمد، کیفیت دارایی‌ها، کیفیت سلامت و امنیت، کیفیت روابط اجتماعی و کیفیت محیطی را موجب شده است.

کلیدواژه‌ها:

کیفیت زندگی، اعتبارات بانک کشاورزی، زنجان، تحلیل مضامین، ارتباطات اجتماعی

مقدمه

به کیفیت زندگی در مناطق روستایی موجب ایجاد مشکلات اقتصادی و اجتماعی زیادی شده است (Barimani & Balouchi, 2013). مهاجرت روستا به شهر، فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، حاشیه‌نشینی شهری و از دست دادن نیروی کار کشاورزی تنها بخشی از این مشکلات هستند (Khorasani et al., 2013).

شواهد تجربی حسینی (۲۰۱۵) نشان داده‌اند که بسیاری از مشکلات مناطق روستایی ایران ناشی از دو مسئله اساسی ضعف زیرساخت‌ها و ضعف اقتصادی است. دولت در زمینه زیرساخت‌ها، برنامه‌های گسترده و پرهزینه‌ای را جهت بهبود امکانات انجام داده است. با این حال، این امر به تنهایی قادر به رفع معضلات زندگی روستاییان (به‌ویژه مسائل اقتصادی) نبوده و اغلب آنان با معضلات اقتصادی چندی در زمینه‌های مختلف (فعالیت‌های کشاورزی، سلامت، و غیره) درگیرند که اگر برای آن‌ها چاره‌ای

یکی از گرایش‌های تازه و نو که تأثیر شگرفی در فرایند تحول دیدگاه‌ها و روش‌های برنامه‌ریزی در نیمه دوم قرن بیستم داشته، راهبردهای اجتماعی و کیفی توسعه هستند که در قالب مفاهیمی مانند کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی عینیت یافته‌اند (Sardoo et al., 2016). کیفیت زندگی عنصری اساسی در رقابت‌پذیری مناطق روستایی و شهری محسوب می‌شود؛ زیرا کیفیت زندگی به‌عنوان عاملی برای جذب و نگهداری افراد جدید، شرکت‌ها و جمعیت ساکن در آن مناطق عمل می‌کند (Biagi et al., 2018). تراکم جمعیت در مناطق روستایی علاوه بر اینکه برای توسعه اقتصادی مهم است، به رشد و بقای مناطق روستایی نیز کمک می‌کند. با این وجود، گسترش و رشد شهرنشینی و در انزوا قرار گرفتن مناطق روستایی طی فرایندهای توسعه و عدم توجه

* نویسنده مسئول:

دکتر لاله صالحی

نشانی: گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

تلفن: ۲۸۳۲۳۷۳۲ (۸۳) ۹۸+

پست الکترونیکی: Lsalehi@Razi.ac.ir

موضوع کیفیت زندگی از دیدگاه رشته‌های مختلف علوم اجتماعی (روان‌شناسی، اقتصاد، و جامعه‌شناسی) نیز مورد توجه قرار گرفته است. کیفیت زندگی از دیدگاه اقتصادی موضوعی است که توسط فرصت‌های اقتصادی، هزینه‌های زندگی، رفاه و امکانات طبیعی تبیین می‌شود (Brambilla et al., 2013; Colombo et al., 2014). رویکردهای روان‌شناختی بر آورده کردن نیازهای اولیه انسان تمرکز دارند و بر این باورند که درجه مطلوبیت کیفیت زندگی ناشی از رشد کامل شخصیت فرد است. در این رویکرد، کیفیت زندگی رفتاری است که تحت تأثیر ارزیابی فرد از کیفیت زندگی خویش با توجه به محیط قرار دارد (Qorbani & Feizabadi, 2015). رویکرد جامعه‌شناسی به ویژگی‌های جامعه و ارتباط آن با کیفیت زندگی می‌پردازد. موضوع کیفیت زندگی در مکاتب مختلف جامعه‌شناسی مانند نظریه آنومی دورکیم، دیدگاه بوم‌شناسی، کنش اجتماعی پارسونز، رویکردهای عاملیتی، مطلوبیت‌گرایی، نیازمحور و ساختاری مورد توجه قرار گرفته است. کیفیت زندگی از دیدگاه جامعه‌شناختی شامل شاخص‌های عینی و ذهنی است. در شاخص‌های عینی تمرکز بر روی کالاهای موجودی است که در زندگی خوب نقش مؤثری دارند و در شاخص‌های ذهنی، تأکید بر برداشت روانی فرد (خوشحالی و رضایت) از سه بعد رفاه عمومی (وضعیت اقتصادی، فیزیکی و اجتماعی) است و بیشتر بر نیازهای انسانی و رضای رضایت‌بخش آن‌ها توجه دارد (Jomepour & Tahmasbi Tehrani, 2013). کیفیت زندگی از نظر رویکرد پزشکی به سلامت، بهزیستی و وضعیت روحی و روانی فرد توجه دارد (Tagizadeh Afshari et al., 2006). در این رویکرد، هسته مرکزی کیفیت زندگی سلامتی است و سنجش آن از طریق ارزیابی ذهنی از وضعیت سلامت کنونی، مراقبت‌های بهداشتی و فعالیت‌های ارتقا دهنده سلامتی صورت می‌گیرد. بر اساس این رویکرد، بیماری‌ها می‌توانند با ایجاد اختلال جسمی، اجتماعی و اقتصادی ارزیابی فرد از وضعیت کیفیت زندگی خود را تحت تأثیر قرار دهند (Namdar et al., 2013).

با توجه به مطالب ارائه شده مشخص می‌شود که کیفیت زندگی، مفهومی چندبعدی بوده و دارای ابعاد فیزیکی، اجتماعی، روان‌شناختی و محیطی - اجتماعی است. جنبه فیزیکی دربرگیرنده شرایط جسمانی انسان شامل قدرت، انرژی و توانایی انجام فعالیت‌های روزمره است (Pourtaheri et al., 2011). بعد اجتماعی بیشتر بر رویکردهای مردم‌محور تمرکز دارد و هدف اصلی آن رفع نیازهای مردم در یک بازه زمانی مشخص است. تمرکز بعد اجتماعی بر نیازهای شخصی (مانند غذا، مسکن، و پوشاک) و نیاز به خدمات عمومی (مانند بهبود امکانات رفاهی، بهداشت، آب آشامیدنی سالم، آموزش و پرورش، تسهیلات حمل‌ونقل، و امکانات فرهنگی) است (Nzeadibe & Ajaero, 2010). بعد روان‌شناختی در صدد برقراری رابطه بین کیفیت زندگی و ویژگی‌های شخصیتی انسان است. در این رویکرد، کیفیت زندگی رفتاری است که ناشی از ویژگی‌های فردی و شیوه تفکر و احساس

اندیشیده نشود، ارتقای کیفیت زندگی روستاییان به‌عنوان یکی از اهداف طرح‌های توسعه روستایی با چالش‌های بسیاری روبه‌رو خواهد شد (Hosaini, 2015). با توجه به کمبود سرمایه در مناطق روستایی، دولت در سال‌های اخیر تلاش کرده است که منابع مالی مورد نیاز کشاورزان را از طریق منابع اعتباری رسمی و غیررسمی مانند بانک کشاورزی، بانک‌های تجاری، سازمان‌های تعاونی روستایی و صندوق حمایت از کشاورزان تأمین کند. در این بین، بانک کشاورزی به‌عنوان بانک تخصصی در زمینه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و به‌عنوان مهم‌ترین منبع اعتباری رسمی در سطح روستاها شناخته شده است (Barani et al., 2015).

هدف این بانک فراهم آوردن امکانات اعتباری برای زندگی بهتر در روستاها، ارتقای سطح درآمد روستاییان، افزایش تولیدات کشاورزی، ایجاد و توسعه صنایع کوچک و سنتی و فعالیت‌های مرتبط است (Statute of Iran's Agricultural Bank, 2017). بر این پایه می‌توان استدلال کرد که هدف نهایی واگذاری اعتبارات از سوی بانک کشاورزی، بهبود کیفیت زندگی روستاییان است. با این وجود، اعتبارات بانکی می‌تواند اثر دوگانه‌ای بر کیفیت زندگی افراد دریافت‌کننده آن‌ها داشته باشند. این اثر می‌تواند بسته به نوع اعتبارات دریافتی و فرد دریافت‌کننده، متغیر باشد و نحوه اثرگذاری آن‌ها بر کیفیت زندگی روستاییان هنوز به روشنی مطالعه نشده و با ابهامات زیادی روبه‌رو است. این ابهام‌ها در روستاهای شهرستان زنجان نیز وجود دارد؛ به طوری که علی‌رغم دریافت اعتبارات بانک کشاورزی، کیفیت زندگی روستاییان این شهرستان بر اساس شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی در حد متوسط و رو به پایین قرار دارد. همچنین، نرخ بیکاری این استان بر اساس نتایج طرح آمارگیری سال ۱۳۹۳ معادل ۹/۸ درصد بوده است و به لحاظ برخورداری از خدمات بهداشتی و درمانی در سطح محروم قرار دارد (Karami, 2015). بنابراین، پژوهش حاضر در تلاش است که با بهره‌گیری از روش‌های ژرفانگر و نظام‌مند و استفاده از رویکردهای پژوهش کیفی به بررسی تأثیر اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان شهرستان زنجان بپردازد.

مروری بر ادبیات موضوع

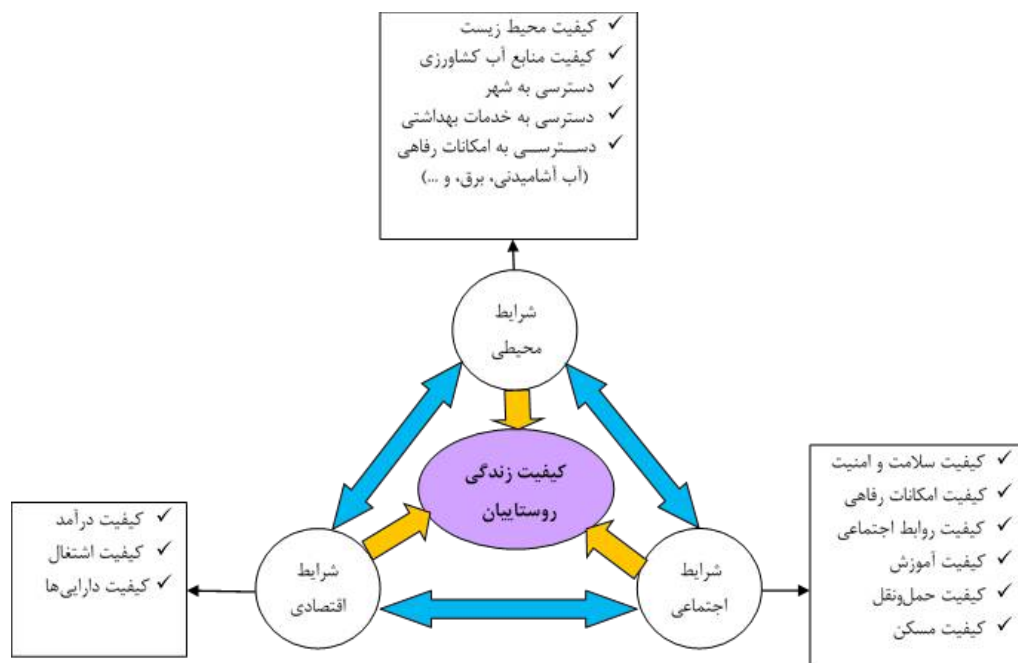
مفهوم کیفیت زندگی نخستین بار در مباحث بهداشت و سلامت مطرح شد. در آن دوره، کیفیت زندگی به‌عنوان «هماهنگی درونی یک فرد، و هماهنگی وی با جهان پیرامونی» تعریف شد (Elkinton, 1966). اما امروزه، کیفیت زندگی به‌عنوان «درک فرد از موقعیت خویش در زندگی با توجه به زمینه فرهنگی و نظام ارزش‌های جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند و اهدافی که دارد» تعریف می‌گردد (World Health Organization, 2017). مفهوم گسترده کیفیت زندگی دربرگیرنده مباحثی مانند وضعیت روانی، روابط اجتماعی و ویژگی‌های محیطی است (Moons et al., 2006).

برمی‌گیرد (Mokhtari & Nazari, 2011).

باید توجه داشت که وجه تمایز اصلی رویکرد اقتصادی با سایر رویکردها، تلاش برای کمی‌سازی مفهوم کیفیت زندگی و استفاده از آن در ارزیابی برنامه‌ها و روندهای اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی است. در رویکرد اقتصادی بیشتر تعیین سطح رفاه و بهره‌مندی افراد از امکانات و آگاهی از نیازمندی‌ها و برآوردن مقدرات ارضای نیازها مدنظر است و کیفیت زندگی مترادف با رفاه اقتصادی و تأمین استانداردهای زندگی است. بنابراین، در ارتباط با موضوع کیفیت زندگی دو مسئله بنیادین وجود دارد که هرگونه پژوهشی در این زمینه را پیچیده می‌کند: نخست آنکه مفهوم کیفیت زندگی حاوی ویژگی‌های مختلفی همچون کمیت و کیفیت خدمات عمومی، محیط‌های طبیعی و مصنوعی، امکانات رفاهی و فرهنگی، و عامل‌های نامشهودی مانند تعاملات انسانی و سرمایه اجتماعی و انسانی است. مسئله دوم مربوط به ویژگی‌های درون‌زای جامعه مانند موقعیت اجتماعی، ویژگی‌های فردی (جنسیت، سن، تحصیلات)، فرهنگ و قومیت است (Biagi et al., 2018; Boschma & Fritsch, 2009; Brambilla et al., 2013; Rogers et al., 2011; Mohan & Twigg, 2007).

درنهایت، با توجه به مطالب ارائه‌شده و رویکردها و نظریه‌های موجود در زمینه کیفیت زندگی، مدل مفهومی این پژوهش در قالب تصویر شماره ۱ قابل مشاهده است.

فرد درباره رفتار فرد است. بنابراین، کیفیت زندگی از دیدگاه روان‌شناختی متأثر از ویژگی‌های شخص و محیط بوده و نحوه ارزیابی شخص از کیفیت زندگی بر اساس ارتباط بین شخص و محیط توصیف می‌شود (Qorbani & Feizabadi, 2015). رویکرد محیطی-اجتماعی به‌عنوان مهم‌ترین سازه کیفیت زندگی مطرح شده است. این رویکرد یک بازنگری انسانی در مطلوبیت‌گرایی و ارزیابی کیفیت زندگی بر اساس درآمد و ثروت است که درون‌مایه اصلی آن امکانات و توانایی‌های مالی و روابط اجتماعی است. درواقع، این رویکرد بیشتر اقتصادی است تا اجتماعی. بر اساس این رویکرد، کیفیت زندگی عبارت است از شرایطی که شهروندان در آن قادر به مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی جامعه هستند، به‌طوری‌که بهزیستی و توانایی بالقوه آن‌ها بهبود یابد. کیفیت زندگی اجتماعی مبتنی بر درجه تأمین اجتماعی-اقتصادی، دامنه ادغام اجتماعی، انسجام اجتماعی بین نسل‌ها و سطح خودمختاری و توانمندسازی شهروندان است. تأمین اجتماعی-اقتصادی شرایطی است که افراد در آن از امکانات کافی برخوردارند. ابعاد تأمین اجتماعی-اقتصادی شامل منابع مالی، مسکن، محیط‌زیست، بهداشت، کار و آموزش است. ادغام اجتماعی شرایطی است که افراد در آن قادرند به نهادها و روابط اجتماعی دسترسی داشته باشند. این موضوع به مشارکت و فرایند ادغام در هویت‌های جمعی و واقعیت‌هایی که خودتحقق‌یافته را محقق می‌کند، بستگی دارد و حوزه‌هایی مانند حقوق شهروندی، بازار کار، خدمات خصوصی و عمومی و شبکه‌های اجتماعی را در

تصویر ۱. چارچوب مفهومی پژوهش. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

سوابق پژوهش

بانکی بر توسعه بخش کشاورزی» نشان داد که اعتبارات بانک کشاورزی در کوتاه‌مدت بر کاهش بیکاری در محیط‌های روستایی اثر گذار است و در بلندمدت، نرخ سرمایه‌گذاری را به‌طور مثبتی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

شفیو و همکاران^۵ (۲۰۱۳) در بررسی خود در زمینه نقش اعتبارات بانک توسعه کشاورزی بر توسعه کیفیت زندگی و فعالیت‌های کشاورزی زنان روستایی در غرب آسیا نشان دادند که خدمات ارائه‌شده توسط این بانک در منطقه غرب آسیا بی‌اثر بوده و غالباً اندازه وام، نرخ بهره و نحوه پرداخت بانک نامناسب است. این امر موجب عدم کارایی اعتبارات در بهبود کیفیت زندگی و فعالیت‌های کشاورزی زنان این ناحیه شده است.

روش‌شناسی تحقیق

بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که روش‌های کیفی برای ایجاد دیدگاهی همه‌جانبه از یک پدیده، بسیار مفیدند (Levy, 2005). افزون بر این، آنان بر لزوم استفاده از روش‌های کیفی در نواحی کم‌برخوردار (مانند مناطق روستایی) تأکید می‌نمایند (Poria et al., 2011). اهمیت استفاده از روش‌های کیفی از آن جهت است که تصویری جامع و دقیق از موضوع موردبررسی از دیدگاه درونی‌ها (با استفاده از مصاحبه‌های عمیق با مشارکت‌کنندگان) ارائه می‌دهد (Navarro et al., 2014). بنابراین، این پژوهش به لحاظ ماهیت، از نوع پژوهش‌های کیفی است و به تجربه شخصی دریافت‌کنندگان اعتبارات بانک کشاورزی توجه دارد. برای درک تجربه دریافت‌کنندگان اعتبارات، از روش ترکیبی تحلیل روایت و اسنادی بهره گرفته شد.

مشارکت‌کنندگان در پژوهش شامل آن دسته از خانوارهای روستایی در بخش مرکزی شهرستان زنجان بودند که طی ده سال گذشته از اعتبارات بانک کشاورزی استفاده کرده بودند. این بخش متشکل از دهستان‌های تهم، بناب، زنجارود بالا، بوغداکندی، معجزات، و قلتوق است که از میان این دهستان‌ها، روستاییان دهستان زنجارود بالا به‌عنوان مشارکت‌کنندگان در پژوهش انتخاب شدند. این انتخاب به سه دلیل بود: ۱) آشنایی و شناخت پژوهشگر از بافت روستایی، فرهنگی و کشاورزی این دهستان به دلیل سکونت چندین ساله در آن؛ ۲) دسترسی آسان‌تر به مشارکت‌کنندگان در پژوهش؛ و ۳) روستاییان این دهستان در مقایسه با دهستان‌های دیگر بیشتر از اعتبارات بانک کشاورزی استفاده کرده بودند. این دهستان بالغ‌بر ۲۷ روستا دارد که نقشه مکانی آن در تصویر شماره ۲ قابل مشاهده است.

بیشتر پژوهش‌ها در زمینه کیفیت زندگی بر موضوع شادی توجه داشته‌اند. در حوزه مباحث اقتصادی، پژوهش‌های انجام‌شده به بررسی مقطعی و پویای رابطه بین درآمد و خوشبختی و شادی پرداخته‌اند. به‌طور کلی، این گروه از پژوهشگران خودارزیابی افراد درباره خوشبختی خویش را به‌عنوان معیاری برای سود اقتصادی در نظر می‌گیرند (Alesina et al., 2004). آنان دریافته‌اند که لزوماً دستیابی به سود خالص بالاتر منجر به احساس خوشبختی بیشتر نمی‌شود. این بدان معنی است که رابطه درآمد و خوشبختی همواره مثبت نیست. باین‌حال، شواهد تجربی در مناطق روستایی ایران حاکی از آن است که اعتبارات ارائه‌شده از سوی بانک کشاورزی و سایر بانک‌ها، دارای اثر مثبت و معنی‌داری بر ارتقای کیفیت زندگی جوامع روستایی در ابعاد توانمندسازی زنان، کاهش آسیب‌پذیری (Roknedin Eftekhari & Ainali, 2010; Rahmani Fazli & Kaviani, 2010; 2006 شیوه زندگی و معیشت (Alaadini & Jalali Mousavi, 2011; Qorbani & Feizabadi, 2015) و اشتغال (Mohammadi Yeganeh et al., 2014) است. از سوی دیگر، اگتونت^۱ (۲۰۱۲) در پژوهش خود نشان داد علی‌رغم وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین تأمین مالی بخش کشاورزی و رشد اقتصادی کشور نیجریه، بین کاهش سال‌های بازپرداخت وام و رشد اقتصادی رابطه منفی وجود دارد. این بدان معنی است که افزایش سال‌های بازپرداخت وام‌های دریافتی موجب بهبود سطح درآمد، تولید، بهره‌وری و سودآوری اقتصادی وام‌گیرندگان می‌شود.

نونکو^۲ (۲۰۱۳) در پژوهش خود تحت عنوان «تأمین مالی کشاورزی در نیجریه: مطالعه تجربی تعاونی‌های کشاورزی و بانک توسعه روستایی نیجریه (NACRDB)» نشان داد که بین تأمین مالی بخش کشاورزی و رشد اقتصادی کشور نیجریه در بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد اما، بین سال‌های بازپرداخت وام و رشد اقتصادی نیجریه رابطه منفی وجود دارد.

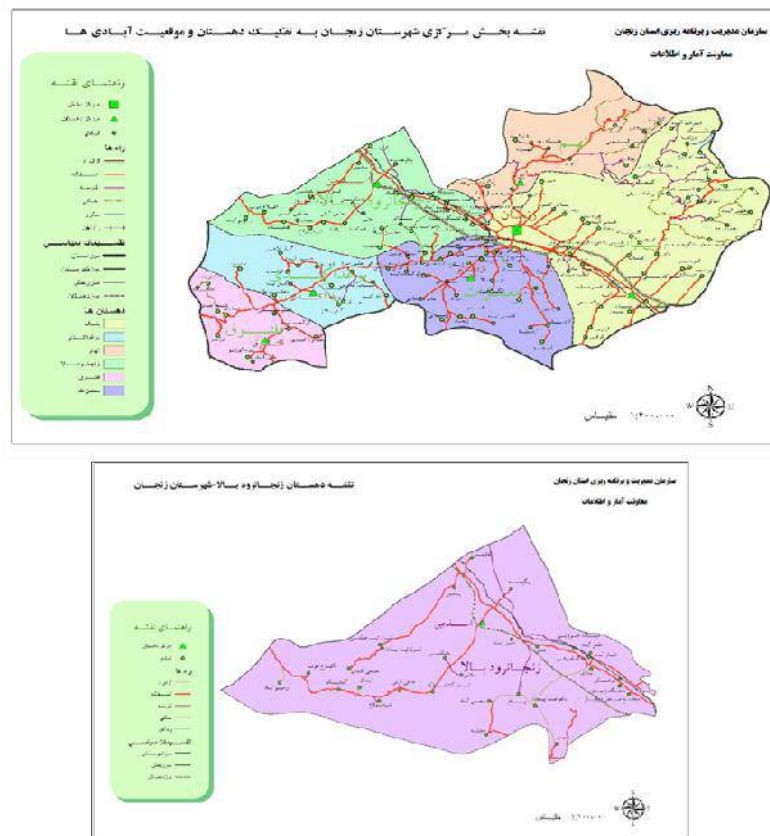
چیساسا و مکینا^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش خود نشان دادند که اعتبارات بانکی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر تولیدات کشاورزی دارد. به‌طوری‌که با افزایش یک درصدی اعتبارات، تولیدات کشاورزی حدود شش درصد افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، انباشت سرمایه نیز اثر معنی‌داری بر تولیدات کشاورزی دارد، به‌طوری‌که با افزایش یک درصدی انباشت سرمایه، میزان تولیدات کشاورزی حدود چهار درصد افزایش نشان می‌دهند.

عظیمی^۴ (۲۰۱۳) در پژوهش خود با عنوان «نقش اعتبارات

1. Egbetunde
2. Nwankwo
3. Chisasa & Makina
4. Azimi

5. Shafiwu et al

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. موقعیت مکانی منطقه مورد مطالعه. منبع: Zanjan Province Management and Planning Organization, 2019

فرایند مثلث‌سازی تأیید شد. بدین منظور، ابتدا مصاحبه‌ها یادداشت‌برداری و سپس محقق تفسیرهای خود را به مشارکت‌کنندگان ارائه کرد و از آنان خواسته شد که یافته‌های کلی را ارزیابی کرده و در مورد صحت آن‌ها نظر دهند و کدهایی که از نظر شرکت‌کنندگان بیانگر دیدگاه آنان نبود، اصلاح گردید. جهت روایی درونی، جمع‌آوری داده‌ها از طریق افراد مختلف (شرکت‌کنندگان در سطح روستاهای مختلف) و نیز شیوه‌های گوناگون (مشاهده مستقیم، مصاحبه انفرادی، مطالعه اسناد و مدارک، ضبط و یادداشت‌برداری از مصاحبه‌ها و عکس‌برداری از مشاهدات) انجام شد. برای رسیدن به روایی خارجی از تکنیک حداکثر تنوع در انتخاب نمونه‌ها استفاده شد. عینت یافته‌ها نیز با استفاده از شیوه هدایت دقیق جریان مصاحبه توسط کمیته راهنما و انجام مصاحبه به‌صورت جداگانه اما موازی و مقایسه آن‌ها با یکدیگر انجام شد.

یافته‌ها

توصیف نمونه آماری

تعداد ۲۹ مشارکت‌کننده به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند

روش انتخاب مشارکت‌کنندگان ارجاع زنجیره‌ای^۶ تا رسیدن به اشباع نظری بود ($n=29$). تحلیل داده‌ها از طریق گردآوری و بازنگری در مصاحبه‌ها، مستندات و درنهایت استخراج کدها از جملات انجام شد (جدول شماره ۱ تا ۳). ابزار مورد استفاده برای تحلیل داده‌ها، تحلیل مضمون^۷ بود. بر مبنای این تکنیک، در گام اول محتوای ضبط‌شده مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شد. سپس، متن‌های مرتبط با هم به‌صورت توصیفی در کنار یکدیگر قرار گرفتند. درنهایت، مضامین از راه شبکه مضامین و تحلیل مقایسه‌ای استخراج شدند (Abedi et al., 2011). طی این فرایند از کدگذاری سه سطحی شامل کدگذاری باز برای شناسایی مضامین پایه، کدگذاری محوری برای تفسیر و اکتشاف مضامین سازمان دهنده از درون مضامین پایه و کدگذاری انتخابی برای تفسیر و اکتشاف مضامین فراگیر از درون مضامین سازمان دهنده استفاده شد. افزون بر این، با توجه به ژرفا و پیچیدگی بالای داده‌های گردآوری‌شده، توصیفی غنی و جامع از متن مصاحبه‌ها و اطلاعات در متن پژوهش ارائه شده است.

روایی ابزار پژوهش از راه اعتباریابی توسط اعضا و

6. Chain Referral
7. Thematic

مصاحبه‌های انجام شده مشخص شد که دریافت اعتبارات بانکی موجب تنوع منابع درآمد در میان روستاییان می‌شود که این امر به نوبه خود بر کاهش محرومیت نسبی و در نهایت بهبود کیفیت زندگی روستاییان اثرگذار بوده است. در تأیید این امر، یکی از مشارکت‌کنندگان مرد در روستای داشکسن و ۵۱ ساله می‌گوید:

«... پس از خرید تراکتور ... دیگر پولی برای شخم زمین‌هایم به دیگران پرداخت نمی‌کنم ... با تراکتور برای همسایه‌ها کار هم می‌کنم و از این طریق مقداری پول به دست می‌آورم...»

این مصاحبه نشان می‌دهد که دریافت اعتبارات نه تنها از برون رفت منابع مالی خانوار جلوگیری می‌کند، بلکه زمینه‌ای برای کسب درآمد بیشتر را نیز فراهم کرده است. همچنین، مشکلات اقتصادی ناشی از بیکاری فصلی که به طور انکارناپذیری بر کیفیت زندگی روستاییان اثرگذار است را تا حد زیادی کاهش داده و زمینه کسب درآمد پایدار را فراهم آورده است. در این رابطه، مشارکت‌کننده دیگری از روستای قره بولاغ می‌گوید:

«... دیگر کمتر خانه‌نشین هستیم ... در پاییز زمین همسایه‌ها را شخم می‌زنم ... زمستان کود دامی جابه‌جا می‌کنم ... در طول سال ماهی دو میلیون درآمد دارم و در طول همه فصل‌ها کار می‌کنم ... دیگر مجبور نیستم شش ماه از سال را قرض بگیرم و شش ماه بعدی برای پرداخت قرض‌هایم به سختی کار کنم ... خدا را شکر درآمد خوبی دارم و قادر به اداره مخارج زندگی و خانواده هستم...»

دریافت اعتبارات بانکی موجب بهبود کیفیت اشتغال و تولید در جامعه مورد مطالعه شده است. تحلیل عمیق مصاحبه‌ها گویای آن است که پیامدهای ناشی از بهبود کیفیت اشتغال و تولید بر بهبود کیفیت زندگی دریافت‌کنندگان اعتبارات اثرگذار بوده‌اند. یکی از این پیامدها، رضایت از موقعیت شغلی است. در این باره یکی از مشارکت‌کنندگان روستای ینگجه چنین می‌گوید:

«... قبل از دریافت وام، بیشتر اوقاتم در خانه می‌گذشت ... زندگی‌ام از راه دریافت مبلغ ناچیز اجاره‌بهای زمین‌هایم می‌گذشت ... بیشتر اوقات یا کسل بودم و یا بی‌حوصله ... الان حالم خوب است ... زمین‌هایم را خودم می‌کارم ... همه اعضای خانواده مشغول کار روی زمین‌های خودمان شده‌ایم ... احساس رضایت بیشتری از خودم دارم و حس می‌کنم که فرد مفیدتری هستیم ... دیگر وقتم را به بطالت نمی‌گذرانم و سرگرم کار و تلاش برای خودم و خانواده‌ام هستم...»

ایجاد و تنوع فرصت‌های شغلی یکی دیگر از پیامدهای بهبود کیفیت اشتغال و تولید است که حداقل از سه جنبه حائز اهمیت است: (۱) اشتغال‌زایی برای خانواده؛ (۲) اشتغال‌زایی برای سایر روستاییان؛ و (۳) متنوع‌سازی منابع درآمد. در واقع، دریافت اعتبارات نه تنها به کاهش بیکاری و افزایش درآمد خانواده، بلکه

که از این تعداد، سه نفر زن و ۲۶ نفر مرد بودند. از این تعداد، ۱۷ نفر زارع، ۴ نفر باغدار، و ۸ نفر دامدار بودند. زنان مشارکت‌کننده همگی دامدار بودند. ۷ نفر از مشارکت‌کنندگان از اعتبارات کلان و ۲۲ نفر از اعتبارات خرد استفاده کرده بودند. میانگین سن مشارکت‌کنندگان ۴۸ سال بود. روستاهای مورد مطالعه عبارت بودند از: ینگجه، داشکسن، رحیم‌آباد، تازه کند ضیاءآباد، قره بولاغ، حاجی کندی، علی‌آباد، و نظام‌آباد.

انواع اعتبارات بانک کشاورزی برای روستاییان

با بررسی اسناد، مدارک و مصاحبه با کارمندان بانک کشاورزی شهرستان زنجان مشخص شد که اعتبارات بانکی در دو سطح کلان و خرد به افراد واگذار می‌شود. حدود ۹۵-۹۰ درصد از کشاورزان با توجه به اینکه اعتبارات بر اساس نسق زراعی واگذار می‌شوند و اکثر آن‌ها خرده‌مالک هستند، از اعتبارات خرد استفاده کرده‌اند و توان دریافت اعتبارات کلان را نداشته‌اند. اعتبارات خرد به تمام زیربخش‌های کشاورزی واگذار می‌شود و مبلغ آن کمتر از پنج میلیون تومان است. پنج تا ۱۰ درصد اعتبارات در سطح اعتبارات کلان به صنایع تبدیلی و تکمیلی و فعالیت‌های کشاورزی در حجم بالا اختصاص می‌یابد (مبلغ این اعتبارات بالای پنجاه میلیون تومان است). اعتبارات از نظر موارد مصرف شامل سرمایه‌گذاری ثابت، سرمایه در گردش و هزینه‌های جاری یا عملیاتی هستند. سرمایه‌گذاری ثابت، اعتباراتی است که برای انجام امور اساسی، عملیات زیربنایی و خرید کالاهای سرمایه‌ای دریافت می‌شود و مدت بازپرداخت این اعتبارات بر اساس بازدهی فعالیت‌ها حداکثر ۱۰ سال است. سرمایه در گردش، اعتباراتی است که جهت تأمین سرمایه در گردش یک واحد بهره‌برداری اقتصادی پرداخت می‌شود. مدت بازپرداخت این اعتبارات بر اساس بازدهی فعالیت‌ها حداکثر چهار سال است. هزینه‌های جاری، اعتباراتی است که به تأمین قسمتی از سرمایه در گردش و هزینه‌های جاری یک واحد، برای یک دوره بهره‌برداری پرداخت می‌شوند. مدت بازپرداخت این اعتبارات یک سال است.

تأثیر اعتبارات بانک کشاورزی بر ابعاد مختلف کیفیت زندگی روستاییان

(۱) **تأثیرات اقتصادی:** یکی از مضامین فراگیر انتزاع شده از تحلیل داده‌ها، تأثیر اقتصادی ناشی از دریافت وام‌های بانک کشاورزی است که کیفیت زندگی جامعه مورد مطالعه را تحت تأثیر قرار داده است. تأثیرات اقتصادی در قالب سه مضمون سازمان‌دهنده کیفیت درآمد، کیفیت اشتغال و کیفیت دارایی‌ها بر کیفیت زندگی روستاییان اثرگذارند.

مضمون سازمان‌دهنده کیفیت درآمد از مضامین پایه‌ای قدرت خرید، توان مالی، پایداری درآمد، پس‌انداز، جبران بدهی‌ها و کاهش محرومیت نسبی تشکیل شده است. بر اساس

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان زن روستای علی‌آباد و ۴۹ ساله می‌گوید:

«... قبلاً هفت رأس گوسفند داشتیم و در دسر صحرا بردن و صبح تا شب الاف شدن را نداشت ... بعد از دریافت وام، هفتاد رأس دیگر گوسفند خریدیم ... قبلاً درآمد خیلی پایین بود ... الآن درآمد نسبت به قبل خیلی بهتر شده ... لاقبل به اندازه یک کارمند درآمد دارم و راضی هستم ...».

مشارکت‌کننده دیگری از روستای داشکسن و ۳۵ ساله می‌گوید:

«... از وضعیتی که دارم راضی و خوشحالم ... زندگی برایم لذت‌بخش شده ... درآمد ده برابر گذشته شده و هر چیزی که خانواده‌ام نیاز داشته باشند به راحتی می‌توانم برایشان فراهم کنم ...».

تأثیرات اقتصادی ناشی از دریافت اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان به تفکیک انواع اعتبار (اعتبارات خرد جاری، خرد سرمایه‌ای و کلان سرمایه‌ای) در جدول شماره ۱ قابل مشاهده است. همان‌طور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود، دریافت اعتبارات خرد جاری در بلندمدت موجب محرومیت نسبی برای دریافت‌کنندگان شده و کیفیت زندگی آنان را کاهش داده است. دلیل این امر، انحراف در کارکرد اعتبار توسط فرد دریافت‌کننده، مبلغ کم و دوره بازپرداخت کوتاه‌مدت آن است. در این باره، یکی از مشارکت‌کنندگان مرد روستای داشکسن و ۵۱ ساله می‌گوید:

«... وام سلف گرفته بودم ... دخترم دندان درد شدیدی داشت ... وام دریافتی را به ناچار برای پر کردن دندان دخترم استفاده کردم ... مبلغ وام آن قدر کم بود که فقط می‌توانستم دندان دخترم را با آن پر کنم ...».

مشارکت‌کننده دیگری از روستای رحیم‌آباد و ۵۴ ساله می‌گوید:

«... وام را به اسم کشاورزی می‌گیریم ولی اصلاً در زمینه کشاورزی استفاده نمی‌کنیم ... خود من سه میلیون تومان وام سلف گرفتم ولی نفهمیدم که چطور خرج شد؟! ...».

مشارکت‌کننده مرد دیگری از روستای قره بولاغ و ۵۲ ساله می‌گوید:

«... الآن دیگر پول ارزشی ندارد ... میزان وام پرداختی توسط بانک آن قدر پایین است که نمی‌توان با آن سرمایه‌گذاری کرد یا کسب‌وکاری راه انداخت ... علاوه بر این موارد، دوره بازپرداخت وام بسیار کوتاه است و تا بجنبی، می‌بینید که پول خرج شده است و باید وام را پس بدهید ...».

به اشتغال‌زایی برای سایر روستاییان نیز کمک کرده و بر بهبود کیفیت زندگی آنان اثرگذار بوده است. در این مورد، یکی از کشاورزان روستای حاجی‌کندی و ۴۹ ساله می‌گوید:

«... قبلاً من و پسر من هر دو بیکار بودیم ... الآن پسر من در کنار من کار می‌کند ... علاوه بر اشتغال اعضای خانواده‌ام در تولید محصولات کشاورزی، از نیروی کار روزمزد نیز استفاده می‌کنم ... الآن که از نظر مالی وضعیت بهتری دارم، چند رأس گاو نیز خریده‌ام ... هر سال چند رأس از گاوهای نر را می‌فروشم ... شیر گاوها را نیز به ماست‌بندی که از شهر آمده با قیمت خوبی می‌فروشم ... خدا را شکر درآمد خوبی از این طریق نیز کسب می‌کنم ...».

دریافت اعتبارات بانکی بر رضایت از وضعیت مالکیت و انگیزه تولید نیز به‌عنوان یکی از مضامین پایه‌ای تشکیل‌دهنده کیفیت اشتغال و تولید اثرگذار است. در این مورد، یکی از مشارکت‌کنندگان مرد روستای نظام‌آباد و ۳۸ ساله می‌گوید:

«... چهار هکتار زمین داشتیم ... آن‌ها را اجاره می‌دادم ... مبلغ دریافتی اجاره بسیار پایین بود ... ولی به دلیل عدم توانایی مالی در تأمین هزینه‌های کاشت، مجبور به اجاره دادن آن‌ها بودم ... ببینید! اگر سرمایه نباشد توان کشت و کار هم نیست ... من حتی توان خرید و کاشت بذر را هم نداشتیم ... پس از دریافت وام، بذر خریدم و زمین‌هایم را کاشتم ... الآن دیگر سود کشت و کار به جیب خود می‌آید و درآمد نسبت به قبل بهتر شده است ... از این بابت احساس شادمانی و خوشحالی دارم ...».

تولید مکانیزه، مضمون شناسایی شده دیگری بود که بر کیفیت زندگی دریافت‌کنندگان اعتبارات اثرگذار است. در این مورد، یکی از مشارکت‌کنندگان مرد روستای تازه کند ضیاء‌آباد می‌گوید:

«... پسر باورش نمی‌شد که ما خودمان تراکتور داریم ... دیگر منتظر دیگران نمی‌مانیم که بیایند و زمین‌هایمان را شخم بزنند ... در فصل کار تراکتور کم بود و انجام کارهای کشت با سختی‌های زیادی همراه بود ... خدا را شکر، الآن تراکتور دارم و در زمان مناسب اقدام به شخم و کشت می‌کنم و محصول بیشتری هم برداشت می‌کنم ...».

در زمینه مضمون سازمان‌دهنده کیفیت دارایی‌ها، اعتبارات دریافتی موجب بهبود مواردی از قبیل دسترسی به ادوات کشاورزی، تعداد دام، دسترسی به امکانات مناسب برای زندگی، افزایش سرمایه، و انباشت سرمایه شده است. در این زمینه، یکی از مشارکت‌کنندگان روستای رحیم‌آباد چنین می‌گوید:

«... پس از دریافت وام ... دستگاه بوجاری خریدم ... این دستگاه به من کمک می‌کرد کارهای بذرگیری و بوجاری را سریع‌تر انجام دهم ... برای همسایه‌ها نیز با دستگاه کار می‌کنم و درآمد بیشتری نسبت به قبل دارم ...».

جدول ۱. تأثیرات اقتصادی حاصل از دریافت انواع اعتبارات بانک کشاورزی.

مضمون فراگیر	انواع اعتبار	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	فراوانی			
تأثیرات اقتصادی	خرید جاری	کیفیت درآمد	محرومیت نسبی	۱۴			
			کیفیت اشتغال	جبران بدهی‌ها	۸		
		کیفیت دارایی‌ها	کیفیت اشتغال و تولید	کیفیت اشتغال	افزایش انگیزه تولید	۷	
					افزایش قدرت ریسک‌پذیری	۵	
					استمرار فعالیت‌های کشاورزی	۱۰	
					افزایش دسترسی به امکانات مناسب زندگی	۶	
		تأثیرات اقتصادی	خرید سرمایه‌ای	کیفیت درآمد	پایداری درآمد	۹	
					کیفیت درآمد	افزایش میزان درآمد	۷
					رضایت از پایداری درآمد	۹	
					تنوع فرصت‌های شغلی	۵	
رضایت از نوع شغل	۸						
کاهش بیکاری فصلی سرپرست خانوار	۶						
کیفیت اشتغال و تولید	افزایش میزان اشتغال اعضای خانواده				۱۲		
دستیابی به تولید مکانیزه	۴						
افزایش تولید	۵						
رضایت از وضعیت مالکیت	۱۰						
تأثیرات اقتصادی	کلان سرمایه‌ای	کیفیت دارایی‌ها	دسترسی به ادوات کشاورزی	۵			
			کیفیت دارایی‌ها	افزایش سرمایه	۱۰		
			افزایش تعداد دام	۳			
			کیفیت درآمد	پس‌انداز درآمد	۶		
				پایداری درآمد	۷		
				افزایش میزان درآمد	۷		
				رضایت از پایداری درآمد	۷		
				رضایت از توان مالی	۴		
				رضایت از میزان درآمد	۵		
			کلان سرمایه‌ای	کیفیت اشتغال و تولید	کیفیت اشتغال و تولید	افزایش قدرت خرید	۴
رضایت از موقعیت شغلی	۶						
رضایت از نوع شغل	۳						
افزایش میزان اشتغال در سطح روستا	۳						
افزایش میزان اشتغال اعضای خانواده	۷						
دستیابی به تولید مکانیزه	۵						
افزایش تولید	۵						
رضایت از وضعیت مالکیت	۷						
کیفیت دارایی‌ها	افزایش تعداد دام	۳					
کیفیت دارایی‌ها	افزایش سرمایه	۷					
انباشت سرمایه	۴						

زمینه افزایش تعامل و روابط صمیمانه با دیگر روستاییان و در نتیجه افزایش سطح ارتباطات کاری شده است. در این باره، یکی از مشارکت‌کنندگان روستای علی‌آباد و ۴۵ ساله می‌گوید:

«... پیش‌ازین با سایر روستاییان و مردم روستاهای اطراف در حد سلام و علیک بودیم و روابط آن‌چنانی با همدیگر نداشتیم ... الآن به خاطر نوع شغلان، روستاهای اطراف هم ما را می‌شناسند و حتی با هم روابط خانوادگی هم داریم ...».

تحکیم خانواده و احترام قائل شدن برای فرد از سوی دیگران، از جمله دیگر مضامین انتزاع‌شده از دریافت اعتبارات بود. در این خصوص مشارکت‌کننده‌ای از روستای نظام‌آباد و مشارکت‌کننده دیگری از روستای ینگگیجه می‌گویند:

«... قبلاً شغلی نداشتیم ... مرد بیکار هم که اعصاب ندارد ... همسر این موضوع را درک نمی‌کرد و من را عامل تمام بدبختی‌هایش می‌دانست و همواره به من اعتراض می‌کرد ... نه نهاری داشتیم و نه شامی ... نمی‌توانستم با همسر حرف بزنم چون خیلی زود عصبانی می‌شد ... وام را که گرفتم ... توانستم کشت سبزی را ایجاد کنم ... لااقل دیگر وقتی که به خانه برمی‌گردم، از من استقبال می‌شود و نهار و شام آماده است ...»
 «... شرایطی به وجود آمده که اعضای خانواده در کنار هم باشیم ... قبلاً، عروسم به پسر می‌گفت باید به شهر برویم ... این امر به این خاطر بود که پسر در اینجا کاری نداشت ... سرمایه‌ای هم برای زندگی کردن در شهر نداشتند ... حالا که با استفاده از وام بانک کشاورزی برایش گلخانه تولید قارچ ایجاد کردیم، پسر آنجا کار می‌کند ... عروسم هم دیگر حرفی از مهاجرت به شهر نمی‌زند و برخی اوقات برای فروش قارچ و خرید مایحتاج خانه به شهر می‌روند ...».

لازم به ذکر است که برخی از دریافت‌کنندگان وام، نسبت به دریافت اعتبارات از بانک کشاورزی اعتماد خود را از دست داده بودند و بیان می‌داشتند که کیفیت زندگی آنان پس از دریافت وام نه‌تنها بهتر نشده بلکه بدتر نیز شده است. در این مورد، مشارکت‌کننده‌ای از روستای داشکسن چنین می‌گوید:

«... از خرج شکم خودم و زن و بچه‌ام زده بودم ... تمام پولم را به بانک داده بودم تا بتوانم بر اساس آن وام بگیرم ... در این مدت با سختی و فلاکت تمام زندگی می‌کردم ... در نهایت، وامی با بهره بسیار بالا به من دادند ... الآن هم دارم از خوردوخوراک خانواده‌ام می‌زنم که بتوانم وامی را که به هزار دردسر و سختی گرفتم، پس بدهم ... این روزها همسر به خاطر بی‌پولی عصبانی و ناراحت است ... شما هم که وضعیت سخت زندگی من را می‌بینید ... دو وعده غذای درست و حسابی نداریم که بخوریم ... لباس‌هایمان را هم که می‌بینید (لباس‌های کهنه و دست‌دوم بر تن داشتند) ... شرمند زنی و بچه‌ام هستم ... نتیجه تمام زحمتهای من نصیب بانک می‌شود ... وامی که به من دادند بهره ۱۸ درصدی دارد و

۲) تأثیرات اجتماعی: یکی دیگر از مضامین فراگیر انتزاع‌شده از تحلیل داده‌ها، تأثیرات اجتماعی ناشی از دریافت اعتبارات بر کیفیت زندگی روستاییان است. تأثیرات اجتماعی ناشی از دریافت اعتبارات در قالب سه مضمون سازمان‌دهنده کیفیت سلامت و امنیت، کیفیت روابط اجتماعی و کیفیت اوقات فراغت قابل شناسایی هستند.

کیفیت سلامت و امنیت متشکل از مضامین پایه‌ای رضایتمندی از خود، بهبود خواب، اضافه شدن مواد پروتئینی به رژیم غذایی، سلامت جسمانی، امید به آینده، حفظ عزت و آبرو و احساس خودکارآمدی است که هر یک نقشی انکارناپذیر در بهبود کیفیت زندگی روستاییان ایفا می‌کنند. در تأیید مضامین پایه‌ای استخراج‌شده و اثر آن‌ها بر کیفیت زندگی، یکی از مشارکت‌کنندگان روستای قره بولاغ و ۴۱ ساله می‌گوید:

«... مردم با دید بهتری به من نگاه می‌کنند ... احترام زیادی برایم قائل هستند ... برای کارهایشان با من مشورت می‌کنند ... برای استخدام بچه‌هایشان در گاوداری خودم به من مراجعه می‌کنند ... همه اهل روستا روی من حساب ویژه‌ای باز کرده‌اند ... برای اهالی روستا در این لباس (ایجاد گاوداری و راه‌اندازی کسبوکار) ارزش بیشتری دارم ...».

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در روستای ینگگیجه و ۳۹ ساله می‌گوید:

«... دندان دخترم به شدت درد داشت و بی‌تابی می‌کرد ... برای اینکه دردش آرام شود، قرص‌های مسکن مختلفی را بهش داده بودیم ... درد همچنان ادامه داشت ... وام را که گرفتم، دخترم را پیش دندان‌پزشک بردم ... سه تا از دندان‌هایش خراب شده بود ... هر سه را عصب‌کشی و پر کردیم ...».

مشارکت‌کننده دیگری از روستای رحیم‌آباد و ۴۱ ساله می‌گوید:

«... بدهی‌هایم زیاد بود و طلبکارها پولشان را می‌خواستند ... خجالت می‌کشیدم که از خانه بیرون بروم ... وام را که گرفتم ... بدهی‌هایم را تسویه کردم ... اگر وام نمی‌گرفتم، الآن حتماً زندان بودم ... اگر وام را نگرفته بودم، مجبور می‌شدم از حسین آقا پول نزول کنم و اگر به موقع پس نمی‌دادم، با مأمور به در خانه می‌آمد و توی روستا آبرو برایم نمی‌گذاشت ...».

مشارکت‌کننده دیگری از روستای حاجی‌کندی می‌گوید:

«... از زمانی که وام را گرفتم و کشت و کارم را گسترش دادم، راحت‌تر می‌توانم برای خانه خرید کنم و مواد غذایی بیشتری در دسترس بچه‌ها است ...».

دریافت اعتبارات بانک کشاورزی موجب بهبود کیفیت روابط اجتماعی روستاییان شده است. بهبود کیفیت روابط اجتماعی

هم می‌آید ... بیش‌تر از قبل کشت و کار انجام می‌دهم و محصول تولید شده‌ام هم از قبل بیشتر است ... بهترین تسهیلاتی که من از آن استفاده کرده‌ام مربوط به تسهیلات آبیاری و برق است ... این وام‌ها موجب کاهش هدررفت آب به‌عنوان اصلی‌ترین منبع محدودکننده کشت و کار من شده است ...».

تأثیرات محیطی ناشی از دریافت اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان به تفکیک انواع اعتبار (خرد سرمایه‌ای و کلان سرمایه‌ای) در جدول شماره ۳ قابل مشاهده است. لازم به ذکر است که اعتبارات خرد جاری بر کیفیت محیطی اثرگذار نبوده‌اند.

تحلیل مقایسه‌ای اثر انواع اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان

مقایسه اثرات ناشی از اعتبارات بر کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه حاکی از آن است که اعتبارات خرد جاری بیشتر در زمینه‌های جبران بدهی‌های قبلی، دسترسی به امکانات مناسب، سلامت، و تأمین مواد غذایی خانوار استفاده می‌شوند که در نهایت موجب افزایش بدهی‌ها و محرومیت نسبی در بین دریافت‌کنندگان این نوع اعتبارات می‌شود (تصویر شماره ۳). اعتبارات خرد سرمایه‌ای از طریق اثرگذاری بر افزایش سطح اشتغال، تعامل، درآمد، دسترسی به امکانات مورد نیاز کشاورزی، مدیریت منابع آبی و افزایش راندمان تولید موجب افزایش سطح رضایتمندی از زندگی، تحکیم خانواده، آرامش فکری و روانی و انجام فعالیت‌های تفریحی در بین روستاییان می‌شود. بالین حال، دریافت این نوع اعتبار موجب بی‌اعتمادی در میان دریافت‌کنندگان به بانک شده است (تصویر شماره ۴). اعتبارات کلان سرمایه‌ای نیز از راه افزایش سطح رضایت از زندگی، رفاه، پس‌انداز، قدرت، احترام، مالکیت مزارع و خودکام‌آمدی بر بهبود کیفیت زندگی روستاییان اثرگذار است. در این رابطه باید اذعان کرد که در برخی موارد، اعتبارات کلان سرمایه‌ای موجب پدیدار شدن اختلاف طبقاتی در میان گروه‌های اجتماعی جامعه مورد مطالعه شده است (تصویر شماره ۵).

چند سال است تمام درآمد حاصل از کشت و کارم را به بانک پرداخت می‌کنم ولی هنوز هم نتوانسته‌ام وام دریافتی را تسویه کنم ... به نظر گرفتن چنین وام‌هایی از بانک از بیخ و بن اشتباه است ...».

کیفیت اوقات فراغت مضمون سازمان‌دهنده دیگری بود که در اثر دریافت اعتبارات بانک کشاورزی بهبود یافته بود. در این زمینه، مشارکت‌کننده مردی از روستای نظام‌آباد و ۵۵ ساله می‌گوید:

«... از زمانی که کشت مکانیزه انجام دادم کارهایم راحت‌تر و سبک‌تر شده است ... دیگر مجبور نیستم که شب‌ها در صحرا بمانم و آبیاری کنم ... آبیاری تحت فشار، هم موجب کاهش مصرف آب شده و هم مساحت بیشتری از زمین‌هایم را آبیاری می‌کنم ... به‌جای آبیاری، به سایر کارهایم رسیدگی می‌کنم ... شب‌ها در خانه هستم و زمان بیشتری برای استراحت و در کنار خانواده بوده دارم ...».

مشارکت‌کننده دیگری از روستای رحیم‌آباد می‌گوید:

«... برای چاه نیاز به برق بود و وام برق گرفتم که یارانه‌ای است ... اتاق کوچکی سر مزرعه ساختم و به برکت همین برق، داخلش تلویزیون، یخچال و بخاری دارم ... خیلی وقت‌ها برای تفریح با خانواده به آنجا می‌رویم و چند روزی را می‌مانیم ... پیش‌ازین تنها برای انجام کار به باغ می‌آمدیم و هیچ‌وقت با خانواده برای تفریح نمی‌آمدیم ...».

تأثیرات اجتماعی ناشی از دریافت اعتبارات بانک کشاورزی بر کیفیت زندگی روستاییان به تفکیک انواع اعتبار (اعتبارات خرد جاری، خرد سرمایه‌ای و کلان سرمایه‌ای) در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است. یادآور می‌شود که دریافت‌کنندگان اعتبارات کلان سرمایه‌ای به موضوع بهبود اوقات فراغت اشاره‌ای نکردند. این امر می‌تواند از آنجا ناشی شود که دریافت‌کنندگان این نوع اعتبارات، قبل از دریافت اعتبار از وضعیت مالی خوبی برخوردار بوده‌اند و به تفریح و استراحت خویش توجه داشته‌اند.

۳) تأثیرات محیطی: آخرین مضمون فراگیر انتزاع شده از تحلیل داده‌ها، تأثیرات محیطی ناشی از دریافت وام‌های بانک کشاورزی بود. این مضمون شامل موارد دستیابی به تسهیلات کشاورزی (آب و برق و لوله) و مدیریت منابع آب کشاورزی است. در این رابطه، یکی از مشارکت‌کنندگان مرد در روستای تازه کند ضیاء‌آباد و ۳۸ ساله می‌گوید:

«... از طریق لوله، آب را به سر زمین منتقل می‌کنم و مشکل هدررفت آب ندارم ... قبلاً مقدار زیادی از آب در جوی از بین می‌رفت ... بهره‌برداری از آب به‌صورت مشاع و نوبتی است ... فاصله استخر آب (به زبان ترکی: گول) تا سر مزرعه آن‌قدر زیاد بود که تا آب به درون مزرعه می‌رسید، آب استخر تمام می‌شد ... بعدش هم نوبت آبیاری همسایه می‌شد ... ولی الآن آب، اضافه

جدول ۲. تأثیرات اجتماعی ناشی از دریافت انواع اعتبارات بانک کشاورزی.

مضمون فراگیر	انواع اعتبار	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	فراوانی	
تأثیرات اجتماعی	خرید جاری	کیفیت سلامت و امنیت	میزان رضایت از خود	۳	
			بهبود شدن وضعیت خواب	۳	
			امید به آینده	۶	
			حمایت‌های انسانی (حفظ عزت و آبرو)	۲	
			افزایش میزان فعالیت‌های تفریحی	۳	
	خرید سرمایه‌ای	کیفیت اوقات فراغت	کیفیت روابط اجتماعی	رضایت از فعالیت‌های تفریحی	۳
				افزایش تعامل و روابط کاری با روستائیان	۵
				افزایش تعامل و روابط دوستانه با روستائیان	۵
				تحکیم خانواده	۱
				میزان رضایت از خود	۳
کلان سرمایه‌ای	خرید سرمایه‌ای	کیفیت سلامت و امنیت	بهبود شدن وضعیت خواب	۳	
			امید به آینده	۶	
			حمایت‌های انسانی (حفظ عزت و آبرو)	۲	
			افزایش میزان فعالیت‌های تفریحی	۳	
			رضایت از فعالیت‌های تفریحی	۳	
	کلان سرمایه‌ای	کیفیت اوقات فراغت	کیفیت روابط اجتماعی	افزایش تعامل و روابط کاری با روستائیان	۵
				افزایش تعامل و روابط دوستانه با روستائیان	۵
				تحکیم خانواده	۱
				میزان رضایت از خود	۳
				احساس کارآمدی و توانمندی	۴
کلان سرمایه‌ای	کلان سرمایه‌ای	کیفیت سلامت و امنیت	رضایت از زندگی	۴	
			افزایش تعامل و روابط کاری با روستائیان	۳	
			بی‌اعتمادی به نهادهای ارائه‌کننده خدمات	۵	
			شان و احترام	۴	

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

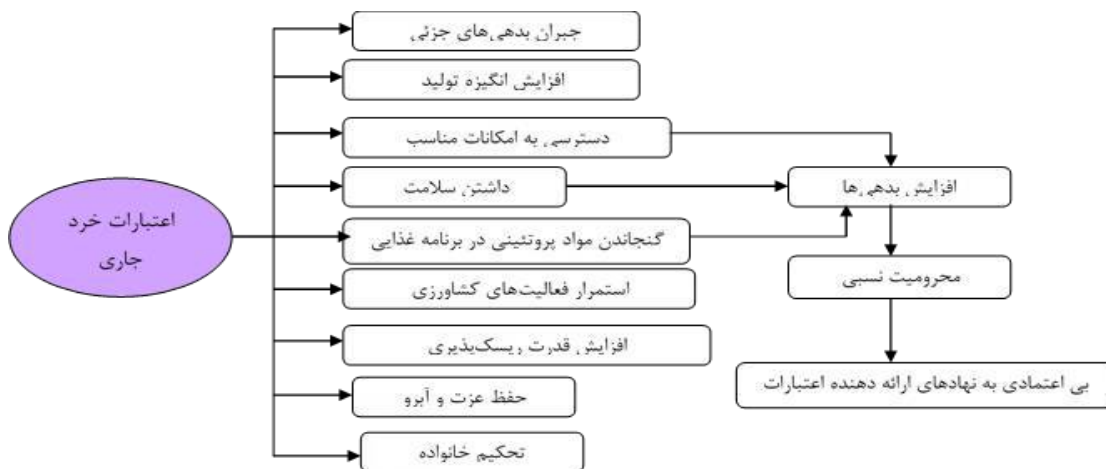
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

جدول ۳. تأثیرات محیطی ناشی از دریافت انواع اعتبارات بانک کشاورزی.

مضمون فراگیر	انواع اعتبار	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	فراوانی
تأثیرات محیطی	خرید سرمایه‌ای	کیفیت محیطی	دسترسی به تسهیلات کشاورزی (آب، برق و لوله)	۴
			رضایت از تسهیلات کشاورزی (آب و برق و مکانیزه شدن اراضی)	۴
			مدیریت منابع آب	۶
	کلان سرمایه‌ای	کیفیت محیطی	دسترسی به تسهیلات کشاورزی (آب، برق و لوله)	۶
			رضایت از تسهیلات کشاورزی	۶

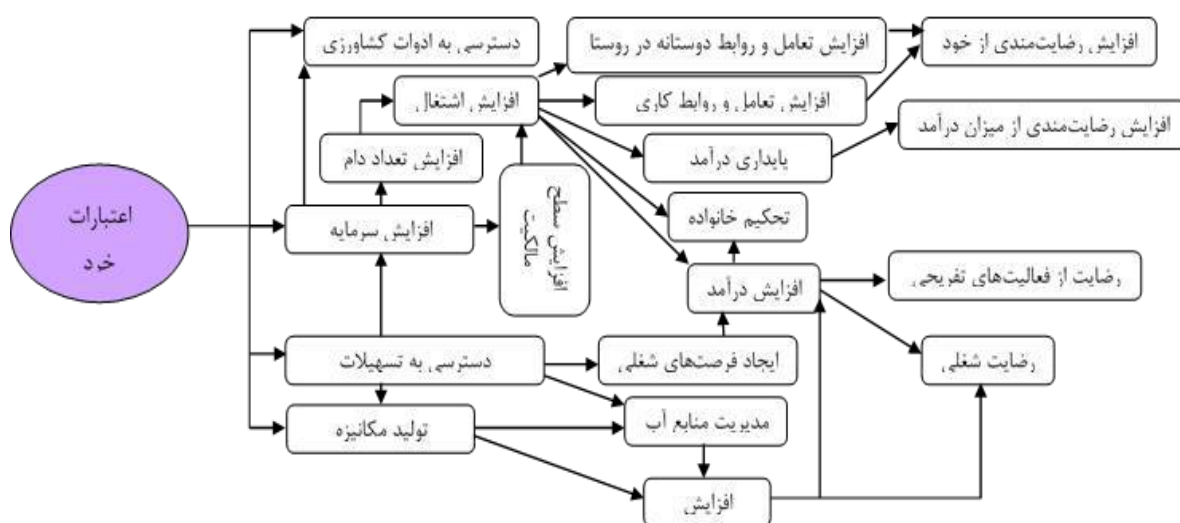
فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

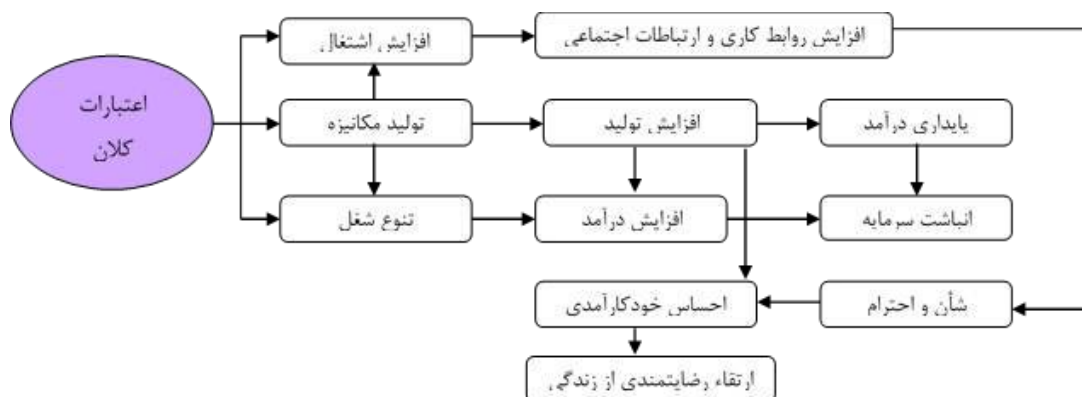
فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۳. ارتباط بین اعتبارات خرد جاری و کیفیت زندگی روستاییان. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۴. ارتباط بین اعتبارات خرد سرمایه‌ای و کیفیت زندگی. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

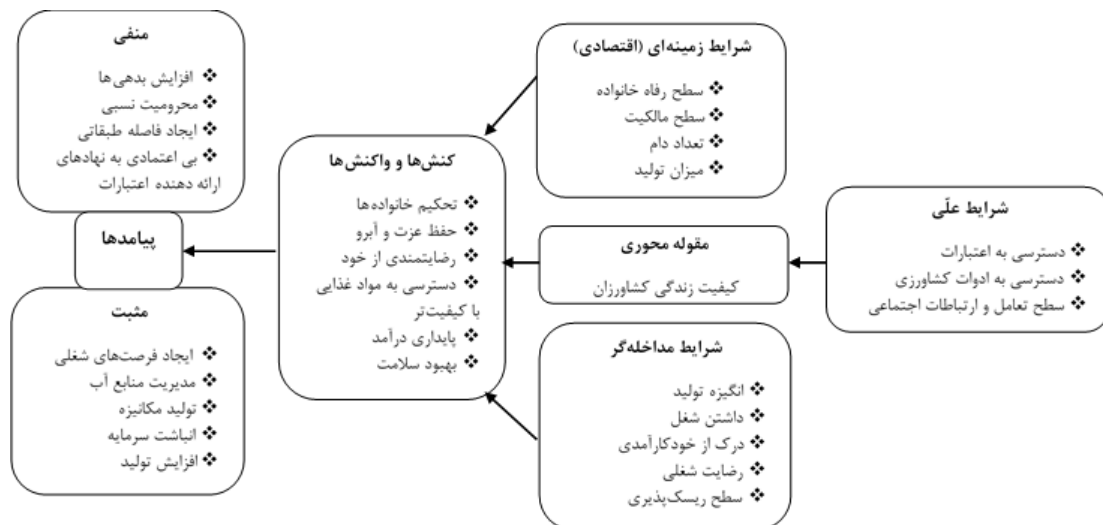
تصویر ۵. ارتباط بین اعتبارات کلان سرمایه‌ای و کیفیت زندگی. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

آنان شده است و به اهداف مدنظر دریافت‌کنندگان این اعتبارات که توانمندسازی اقتصادی و فرار از مشکلات مالی بوده، نائل نگشته است. این یافته‌ها، نتایج پژوهش‌های یعقوبی^۸ (۲۰۰۵) و اسلام^۹ و همکاران (۲۰۱۳) مبنی بر اثرگذاری مثبت اعتبارات بانکی بر کیفیت زندگی روستاییان همخوانی ندارد. در مقابل، اعتبارات خرد و کلان سرمایه‌ای موجب بهبود کیفیت زندگی در میان روستاییان مورد مطالعه شده بود. استدلال گروه پژوهش بر مبنای مصاحبه‌های عمیق انجام‌شده با مشارکت‌کنندگان این است که اعتبارات خرد جاری با توجه به مقدار کم آن‌ها، نیازهای مالی کشاورزان را برای انجام فعالیت‌های کشاورزی تأمین نمی‌کند و امکان سرمایه‌گذاری بلندمدت برای آن وجود ندارد. همچنین، این نوع اعتبارات دارای سود بهره بالایی بوده که در بلندمدت موجب محرومیت نسبی و عدم اعتماد آنان به اعتبارات بانکی می‌گردد. در خانوارهای کم‌درآمدی که تنها توان استفاده از اعتبارات خرد را داشتند، مصرف اعتبارات جهت ایجاد اشتغال و درآمد معنا و مفهومی ندارد و همه تلاش و توجه افراد معطوف به حل مشکلات معیشتی و تحکیم خانواده خود بود. در مقابل، اعتبارات کلان سرمایه‌ای با توجه به مقدار قابل قبول آن‌ها و بهره کمتر، امکان سرمایه‌گذاری و احداث واحدهای تولیدی، صنایع تبدیلی، آبیاری تحت فشار، خرید ادوات کشاورزی و ... را فراهم می‌کنند و در بلندمدت به بهبود کیفیت زندگی دریافت‌کنندگان می‌انجامد. عامل دیگری که بر بهبود کیفیت زندگی دریافت‌کنندگان اعتبارات کلان اثرگذار بود، وضعیت خوب مالی آن‌ها قبل از دریافت اعتبارات بوده است و با دریافت این اعتبارات، میزان مالکیت، اشتغال و درآمد آن‌ها چند برابر شده است.

8. Yaghoby

9. Islam

در نهایت، پژوهشگران برای مرتب کردن و سامان‌بخشی به ارتباطات پدیدار شده در تصاویر شماره ۳، ۴ و ۵ از مدل پارادایمی بهره گرفتند. اجرای تشکیل دهنده پارادایم این پژوهش شامل شرایط علی، مقوله محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، کنش‌ها و واکنش‌ها، و پیامدها است. همان‌طور که در تصویر شماره ۶ مشاهده می‌شود، دریافت اعتبارات بانک کشاورزی دارای پیامدهای مثبت و منفی است. این پیامدها عمدتاً به شرایط زمینه‌ای دریافت‌کنندگان (سطح مالکیت، تعداد دام، میزان تولید، و سطح رفاه خانواده)، شرایط مداخله‌گر (انگیزه تولید، داشتن شغل، درک از خودکارآمدی و رضایت از شغل) و شرایط علی (دسترسی به ادوات کشاورزی، دسترسی به اعتبارات، تعامل و ارتباطات اجتماعی) بستگی دارد؛ به‌طوری‌که دریافت اعتبارات خرد جاری توسط کشاورزانی که سطح مالکیت و دام کمتری داشتند، فاقد شرایط لازم برای دریافت اعتبارات کلان بودند و به ادوات کشاورزی دسترسی نداشتند، موجب افزایش بدهی‌ها، محرومیت نسبی و بی‌اعتمادی آن‌ها به نهادهای ارائه‌دهنده اعتبارات شده است. از سوی دیگر، دریافت اعتبارات کلان سرمایه‌ای توسط کشاورزان مرفه‌تر موجب به وجود آمدن شکاف طبقاتی در جامعه مورد مطالعه گشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که اثرات دریافت اعتبارات بانک کشاورزی در کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه از سه جنبه اقتصادی، اجتماعی و محیطی بوده است. طبق اظهار نظر جامعه مورد مطالعه، دریافت اعتبارات خرد جاری بانک کشاورزی توسط روستاییان ناشی از نیاز مالی، فقر و بیکاری آنان بوده و در کوتاه‌مدت بر بهبود کیفیت زندگی آن‌ها اثر مثبت داشته است. با این وجود، در بلندمدت موجب پدیدار شدن محرومیت نسبی

تصویر ۶. مدل پارادایمی پژوهش. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

ارائه خدمات پزشکی رایگان می‌تواند تا حدودی به بهبود کیفیت زندگی آنان کمک کند. همچنین، بانک کشاورزی می‌تواند با اختصاص اعتبار به موضوع سلامت و تغذیه روستاییان در قالب وام‌های قرض‌الحسنه بلندمدت به بهبود کیفیت زندگی آنان کمک شایان توجهی کند.

• با توجه به انحراف در عملکرد اعتبارات دریافتی، ضرورت دارد که گروهی تخصصی با مشارکت بانک و جهاد کشاورزی تشکیل شود و بر روند استفاده از اعتبارات بر مبنای فعالیت‌های کشاورزی محور نظارت داشته باشند؛ و

• رقم اعتبارات خرد با توجه به شرایط موجود در روستا افزایش و سود بانکی آن کمتر شود و طول دوره بازپرداخت افزایش یابد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله، گروه پژوهش بر خود لازم می‌داند از تمام عزیزان روستایی مشارکت‌کننده در این پژوهش که متحمل زحمات زیادی شدند، تشکر و قدردانی کند. همچنین، از دانشگاه رازی به خاطر حمایت مالی از این پژوهش تشکر و قدردانی می‌نماید.

یافته‌ها گویای آن بود که دامنه روابط اجتماعی افراد با دریافت اعتبارات بانکی گسترش می‌یابد، وقت بیشتری برای تفریح و گردش به دست می‌آورند و به امکاناتی مانند آبیاری بارانی و برق دست می‌یابند. این موارد موجب بهبود کیفیت زندگی اجتماعی افراد در سطح روستا و روستاهای اطراف شده است. این یافته‌ها، نتایج پژوهش‌های **رحمانی و همکاران (۲۰۱۰)** را مبنی بر اثر مثبت و معنی‌دار دریافت اعتبارات بانکی بر ایجاد شبکه‌های خویشاوندی، افزایش قدرت خطرپذیری مالی، و افزایش منزلت اجتماعی نزد دیگران تأیید می‌کند. یکی دیگر از اثرات اعتبارات بانک کشاورزی، بهبود و بهره‌وری استفاده از منابع طبیعی بود که این امر به نوبه خود، راندمان استفاده آب در واحد هکتار را بالا می‌برد و موجب افزایش قیمت زمین‌های دیم کشاورزان شده است. این یافته‌ها، نتایج پژوهش‌های **چیساسا و مکینا (۲۰۱۳)** را مبنی بر اثرگذاری مثبت و معنی‌دار اعتبارات بانک کشاورزی در تأمین و صرفه‌جویی در مصرف آب‌های کشاورزی در شهرستان خدابنده تأیید می‌کند.

بر پایه آنچه تاکنون عنوان شد و یافته‌های پژوهش، اقداماتی از قبیل موارد زیر برای بهبود کیفیت زندگی دریافت‌کنندگان اعتبارات بانک کشاورزی ارائه می‌گردد:

• بانک کشاورزی برای اعطای اعتبارات کلان سرمایه‌ای به کشاورزان، با توجه به این‌که اکثر این اعتبارات توسط کشاورزان ثروتمند دریافت شده است، آنان را مکلف نماید که شرط دریافت اعتبارات، به‌کارگیری و مشارکت یک یا چند زارع خرده‌پا باشد؛

• با توجه به اینکه مکانیزه کردن فعالیت‌های کشاورزی تأثیر مستقیمی بر تنوع شغل و افزایش میزان اشتغال در روستاهای موردنظر دارد و این امر موجب افزایش روابط کاری و ارتباطات اجتماعی، افزایش تولید، افزایش درآمد، ایجاد باور به خودکارآمدی و ارتقای رضایتمندی از زندگی و کیفیت زندگی می‌شود، ضرورت دارد که بانک‌های کشاورزی اعتبارات بیشتری را به موضوع مکانیزه کردن فعالیت‌های کشاورزی اختصاص دهند. این امر حداقل از سه جنبه مفید خواهد بود: (۱) افزایش تولید محصولات کشاورزی و دستیابی به امنیت غذایی در کشور؛ (۲) کاهش مصرف نهاده‌های اساسی تولید مانند آب و انرژی؛ و (۳) بهبود کیفیت زندگی روستاییان از طریق بهبود وضعیت معیشتی، تفریحی، رفاهی و اجتماعی آنان؛

• روستاییان دریافت‌کننده اعتبارات خرد جاری، این اعتبارات را برای درمان بیماری‌ها و یا رفع نیازهای تغذیه‌ای خانوار مصرف می‌کنند. این امر نشان می‌دهد که چنین خانوارهایی از نظر سلامت فیزیکی و غذایی از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند و کیفیت زندگی آن‌ها تحت تأثیر چنین مسائلی قرار دارد. لذا، شناسایی و معرفی این روستاییان به شبکه‌های بهداشت شهرستان جهت

References

- Abedi, J. H., Taslimi, M., Faghihi, A., & Sheikhzadeh, M. (2011). Thematic Analysis And Thematic Networks: A Simple And Efficient Method For Exploring Patterns Embedded In Qualitative Data Municipalities (in Persian).
- Alaedini, P., & Jalali Mousavi, A., (2011). Evaluating the Effectiveness of Micro Credit Support Program and Rural Micro-Credit Fund in Iran. *Journal of Rural Development*, 2 (2), 61-76 (in Persian).
- Alesina, A., Di Tella, R., & MacCulloch, R. (2004). Inequality and happiness: are Europeans and Americans different? *Journal of Public Economics*, 88(9-10), 2009-2042.
- Ardahaee, A. G., & Rostamalizadeh, V. (2012). The Effects of Rural Housing Loan on Changes in Rural Life. *Quarterly Journal of Housing and Rural Environment*, 31 (139), 67-84 (in Persian).
- Azimi, H. (2013). Role of Bank credits in Development of Agriculture Sector. *Life. Sci. J*, 10(1), 1386-1391.
- Barani, N., Menhaj, M. H., Ramezani, E., & Ahmadpoor, B. M. (2015). Investigating the Impacts of Credits Granted by Agricultural Bank of Iran on Economic Conditions of Farmers in Hiran Region.
- Barimani, F., & Balouchi, O. (2013). Quality Of Life Assessment in Rural Areas by Using Intelligent Systems (Fuzzy Logic) Case Study: Mahban Sub-District, Nikshahr Township. *Rural Research*, 4(3), 585-613 (in Persian).
- Biagi, B., Ladu, M. G., & Meleddu, M. (2018). Urban Quality of Life and Capabilities: An Experimental Study. *Ecological Economics*, 150, 137-152.
- Boschma, R. A., & Fritsch, M. (2009). Creative class and regional growth: Empirical evidence from seven European countries. *Economic geography*, 85(4), 391-423.
- Brambilla, M., Michelangeli, A., & Peluso, E. (2013). Equity in the city: On measuring urban (ine) quality of life. *Urban Studies*, 50(16), 3205-3224.
- Chisasa, J., & Makina, D. (2013). Bank credit and agricultural output in South Africa: A Cobb-Douglas empirical analysis. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 12(4), 387-398.
- Colombo, E., Michelangeli, A., & Stanca, L. (2014). La Dolce Vita: Hedonic estimates of quality of life in Italian cities. *Regional Studies*, 48(8), 1404-1418.
- Egbetunde, T. (2012). Bank Credits and Rural Development in Nigeria (1982-2009). *International Journal of Finance and Accounting*, 1(3), 45-52.
- Elkinton, J. R. (1966). Medicine and the quality of life. *Annals of Internal Medicine*, 64, 711-714.
- Hosaini, S. A. (2015). Factors Affecting Rural Income and Employment Increase in Guilan Province. *Quarterly Journal of Space Economy & Rural Development*, 3 (1, 7), 19-34 (in Persian).
- Islam, M. N., Robel, K. H., Adnan, A. M., & Ekram, C. S. (2013). Do Microcredit Programs ameliorate Standard of Living? Spotlight on Microcredit Organizations in Bangladesh. *International Journal of Economics and Finance*, 5(4), 109.
- Jomepour, M., & Tahmasbi Tehrani, Sh (2013). Explaining The Level Of Livability And Quality Of Life In Surrounding Village (Casestudy: The Central City Of Shariar). *Quarterly Journal of Physical Development Planning*, 1(3), 49-60 (in Persian).
- Karami, P (2015). Annual Statistical Report of Zanjan Province (in Persian).
- Khorasani, M. A., Rezvani, M. R., Motiei, L. S., & Rafieian, M. (2013). Surveying and Assessment of Livability in Peri Urban Villages (Case Study: Varamin Township) (in Persian).
- Levy, D. L. (2005). Offshoring in the New Global Political Economy. *Journal of Management Studies*, 42(3), 685-693.
- Mohammadi Yeganeh, B., Cheraghi, J., & Tarasi, Z (2014). The Role of Housing Improvement Funds to Improve the Quality Of Life in Rural Areas, Case Study: Zanjan Township. *Quarterly Journal of Housing and Rural Environment*, 32 (141), 99-108 (in Persian).
- Mohan, J., & Twigg, L. (2007). Sense of Place, Quality of Life and Local Socioeconomic Context: Evidence From The Survey of English Housing, 2002/03. *Urban studies*, 44(10), 2029-2045.
- Mokhtari, M., & Nazari, J. (2011). *Sociology of Quality Of Life*. First Edition, Iranian Sociological Publication (in Persian).
- Moons, P., Budts, W., & De Geest, S. (2006). Critique on the conceptualisation of quality of life: a review and evaluation of different conceptual approaches. *International journal of nursing studies*, 43(7), 891-901.
- Namdar, A., Beigzadeh, S. H., & Najafipour, S. (2013). Health-Related Quality Of Life In Dialysis Patients. *J Jahrom Univ Med Sci*, 10(4), 19-27 (in Persian).
- Navarro, S., Andreu, L., & Cervera, A. (2014). Value co-creation among hotels and disabled customers: An exploratory study. *Journal of Business Research*, 67(5), 813-818.
- Nwankwo, O. (2013). Agricultural financing in Nigeria: An empirical study of Nigerian agricultural co-operative and rural development bank (NACRDB): 1990-2010. *Journal of Management research*, 5(2), 28-44.
- Nzeadibe, T. C., & Ajaero, C. K. (2010). Assessment of socio-economic characteristics and quality of life expectations of rural communities in Enugu State, Nigeria. *Applied Research in Quality of Life*, 5(4), 353-371.
- Poria, Y., Reichel, A., & Brandt, Y. (2011). Dimensions of Hotel Experience of People With Disabilities: An Exploratory Study. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 23(5), 571-591.
- Pourtaheri, M., Eftekhari, A. R., & Fatahi, A. (2011). Assessment Quality Of Life (Qla) In Rural Areas (Case Study: Northern Khave Village, Lorestan Province) (in Persian).
- Qorbani, E., & Feizabadi, H (2015). Analyzing Sociological Theories of Social Deviations. *Quarterly Journal of North Khorasan Police Science*, 1 (3), 97-120 (in Persian).

- Rahmani Fazli, A., & Kaviani, I. (2010). The Effectiveness of Micro Credit in Rural Housing Improvement. *Geography Quarterly*, 7 (23), 16-46 (in Persian).
- Rahmani, M., Rafipour, G. S., Zand, R. S., Adibi, M., & Rabbani, A. (2010). The Impacts of Micro Credits on Crisis Management in Iran: A Case Study of Rural Women Credit Fund in Poshtroud Village Of Bam County. *Journal of Village and Development*, 51-83 (in Persian).
- Rogers, S. H., Halstead, J. M., Gardner, K. H., & Carlson, C. H. (2011). Examining Walkability and Social Capital as Indicators of Quality of Life at the Municipal and Neighborhood Scales. *Applied Research in Quality of Life*, 6(2), 201-213.
- Roknedin Eftekhari, A. R., & Ainali, J (2006). Evaluation of Agricultural Bank Micro Credit In Rural Economic Development: A Case Study of Kharvarud River Watershed (Khodabandeh). *Iranain Journal of Trade Studies (IJTC)* , 9 (34), 179-202 (in Persian).
- Sardoo, S. S., Nooripoor, M., & Pedram, P. (2016). Assessment of the Quality Of Life (Ql) In Rural Areas Using Numerical Taxonomy: The Case of Esfandegheh Area of Jiroft County. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 11(2).
- Shafiwu, A. B., Salakpi, A., & Bonye, F. (2013). The role of Agricultural Development Bank in the development of rural women in agriculture: A case study of Wa-West District. *Res. J. Fin. Account*, 4(12), 168-180.
- Statute of Iran's Agricultural Bank, (2017). <https://www.bki.ir/gettingtoknow/statute>.
- Taghizadeh, A. A., Kazemnejad, A., & Garah, A. A. R. (2006). Effects of Renal Transplantation on Life Quality of Hemodialyzed Patients Referring To Urmia Clinical Centers.
- World Health Organization. (2017). Mental health and older adults. Retrieved from <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs381/en/>.
- Yaghoubi, J. (2005). The Effects of Microfinance on Women's Employment in Rural Zanjan Province. *Journal of Women in Development & Politics*, 3(1), 125-146.
- Zanjan Province Management and Planning Organization, (2019). <http://mpo-zn.ir/>

